

Novi dokumenti o Dramatičnem društvu

(1867—1892)

Že večkrat smo omenjali usodo arhiva Dramatičnega društva, ki se je skorajda ves porazgubil. Ohranila se je sicer dokaj popolna zbirka dramskih besedil, ki so bila na sporedu od ustanovitve društva pa do prve svetovne vojne, ob tem pa še nekaj dokumentov, ki so prišli iz Govekarjeve zapuščine v NUK (oboje zdaj hrani SGM). To je skorajda vse in le malo upanja imamo, da bi mogli še kdaj odkriti ta prvi in neposredni vir za zgodovino slovenskega gledališča v času, ko se je to razvijalo v poklicno, umetniško ustanovo. Vendar, posamezni drobci od časa do časa še vedno prihajajo na dan. Nekaj malega smo našli zadnja leta celo v upravni pisarni Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani; nekaj značilnih dokumentov, ki so se ohranili v zapuščini Ivana Murnika, bomo objavili v prihodnjem zvezku s komentarjem Draga Šege; trije pa so prišli v naš arhiv tudi z zapuščino Hinka Nučiča, ki smo jo prevzeli v tem letu.

Prvi od teh treh dokumentov je zapisnik drugega rednega občnega zbora Dramatičnega društva, ki je bil 11. julija 1869; zapisnik je bil sestavljen 19. julija, pisan je z Nollijevo roko in podpisala sta ga namestnika predsednika in tajnika, Ivan Murnik in Josip Nolli. Ta dokument dopolnjuje že prej objavljeni zapisnik o volitvi »dramatičnega odbora«, ki je bila istega dne (prim. Dokumenti I, 1964—65, str. 154). Četudi ravnokar najdeni zapisnik ne prinaša novih odkritij, nam vendarle zgovorno osvetljuje nekatere podrobnosti o rojevanju slovenskega poklicnega teatra in predvsem vlogo Frana Levstika, ki je z veliko energijo, z zanosom in poln načrtov prevzel predsedstvo mladega društva, pa brž popustil, tako kakor tudi tajnik Jurij Kozina. Zato sta občni zbor vodila namestnika, pri volitvah (glej prej omenjeni zapisnik) pa je bil izvoljen za novega predsednika Peter Grasselli z 39 g'asovi, medtem ko je dobil Levstik dva. Zapisnik objavljamo v celoti, sklep pa tudi v faksimilu:

*Zapisnik
drugega rednega občnega zbora dram. društva
11. julija 1869.*

Navzoči: Prvosednika namestnik g. Murnik in gg. odborniki: Dr. Bleiweis K., Žagar, Kandernal, Grasseli, Dr. Poklukar, Zabukovec, Guttman, Drahsler, Dr. Hudec, okoli 20 drugih družabnikov in 6 gosposdičin.

pisar za društvena javila.
G. Grasselli in Nalli najdeta predlog seja ne javice, j
so naj se izvoli odbor.
G. D. Cokentari, gosp. Krec naj predlozi svoj predlog
ne novemu odboru. Se potrdi
Potem je bila volitev novega odbora. za Krec in
so bili izvoljeni gg. Zabukovec, Krec, Nalli in
Junt je razviden iz protokola
za prelet takovih sta izvoljena po predlogu
D. Cokentarija gg. Krec in Zabukovec.

Ljubljani 9. julija 1869.

Murnik

Josef Nalli
tajnika namest.

Konec sejnega zapisnika (1869)

G. Murnik, pozdravlja občni zbor in razloži zakaj ni bilo mogoče prej
ga sklicati. Veselje je bilo lani videti, kako se je novi odbor prijel z veseljem
dela, ali kmalu je popustil prvosednik popolnoma vse delovanje, kar je ves
odbor obžaloval. Po tej nemilej okolščini moram prvosedovati tudi danes jaz.
Delo ni bilo morda tako uspešno kakor se je nadejalo, ker poleg prvosednika
popustil je tudi tajnik vse delovanje, tako, da je bil odbor na enkrat brez
prvosednika in brez tajnika. Tudi danes jih pogreša odbor pri občnem zboru.
Zato naj slavni zbor ne sodi preojstro delovanja odborovega. O delovanji po-
ročajo:

1. G. Nalli, tajnika namestnik od 10. junija 1869.
2. G. Žagar, blagajnik
3. G. Guttman, knjižničar
4. G. Grasselli v imenu odbora

Posamezne predloge so stavili:

G. Tisen Ivan, ki memogrede še omeni, zakaj ni prvosednika in blagaj-
nika v zboru, stavlja predlog: Naj se volite dve gospodični v odbor, namreč
v igralni oddelek.

G. Grasselli je zoper predlog, ne oziraje se na to da bi se mu očitala
negalantnost. Odbor ima mnogo opraviti, mnogo potov; gospodične imajo

dosti truda z igranjem in skušnjami, ne more se zahtevati od njih še več in jim nalagati še težavni posel odborništvu. G. Žagar misli staviti predlog, da se zmanjša odbora število, potem bo treba vsakemu delati z vsemi močmi. Gledé na to naj se stopi čez g. Tisna predlog na dnevni red.

G. Noll i, podpira g. Grassellija. Društvo mora biti hvaležno gospodičnam za njih trud, in ne more se jim nakladati še več, posebno ker je njih število do zdaj še majhno. Tudi podpira da se prestopi na motivirani dnevni red.

Se potrdi.

G. Ž a g a r nasvetuje naj se zmanjša po nepotrebem na 20 pomnoženo število odbornikov, ker ni treba toliko število odbornikov. Nada, ki se je stavila na nakopičeni odbor se ni izpolnila, naj se tedaj seže na staro število 12 odbornikov, katerih 3 smejo biti zunaj Ljubljane, to naj velja za prihodnji redni občni zbor.

G. Noll i podpira ta predlog, ker ni treba tacega aparata, pri katerem eni delajo drugi pa nič in še pridnim delalcem jemlje veselje do delovanja. §. 12 naj se glasi: Pravila /4. Tudi naj se dostavi v §. 14 da odbor voli tajnika.

G. Dr. P o k l u k a r je za obdržanje 20 odbornikov, naj se volijo marljivi delalci. Starih pravil je še mnogo, ki bo za nič!

G. Noll i in Ž a g a r ugovarjata Dr. Poklukarju.

P o t r d i s e g. Ž a g a r j a.

predlog in naroči odboru da ga po formulaciji g. Nollija predloži vladi v potrjenje.

G. G r a s s e l l i predlaga naj izreče občni zbor svojo zahvalo vsem gospodičnam ki so prišle k zboru, kakor sploh vsem igralkam društva.

Se z g o d i ; navzoči

vstanejo in zakličejo: Živele.

G. K r e č, svetuje naj se izbere eden slovenskih časopisov za društvena javila.

G. G r a s s e l l i in Noll i najdeta predlog nejasno izrečen, za to naj se izroči odboru.

G. Dr. P o k l u k a r, gosp. K r e č naj predloži svoj nasvet pismeno novemu odboru.

Se potrdi.

Potem je bila volitev novega odbora. Za skrutinatorje so bili izvoljeni gg. Zabukovec, K r e č, Noll i Jos. Izid je razviden iz protokola /5.

Za pregled računov sta izvoljena po predlogu g. Dr. Poklukarja gg. K r e č in Zabukovec.

V Ljubljani 19. julija 1869.

I. Murnik
prvosednika nam.
Josip Noll i
tajnika nam.

Razen tega zapisnika nam je ohranil Hinko Nučič še droben dokument iz istega leta. To je pravzaprav formular, s kakršnim je Dramatično društvo naznanjalo odbornikom, da so bili izvoljeni in jih obenem prosilo za pristanek. Naš primerek, ki sta ga prav tako podpisala Murnik in Noll i, je naznanjal Jakobu Zabukovcu, da je bil izvoljen na občnem zboru 11. julija 1869, »po odstopu g. Drahslerja«. Poleg podpisov obeh »namestnikov« je na naši listini tudi podpis kandidata in njegova zavrnitev: »Te volitve ne sprejemem«. Objavljamo faksimile tega dokumenta.

Blagorodni gospod Labukover Jakob.

Dramatičnega društva odbor Van naznanja, da ste bili izvoljeni v občnem zboru

11. julija 1869 za odborniki, po odlozbi p. Draksterja.

Prošeni ste, da blagovolito naznaniti, ali sprejmete to volitev ali ne.

V Ljubljani 18. julija 1869.

V odborovem imenu:

Munich

predsednik odbora.

Jonigalli
tajnik.

Se volitve sprejmem
[Signature]

Obvestilo o izvolitvi
odbornika (1869)

Tretji dokument je iz začetka leta 1891, ko se je pripravljalo Dramatično društvo, da začne z delom v novi stavbi (današnji Operi). To je koncept odgovora Deželnemu odboru kranjskemu, ki je 2. marca 1891 vprašal Dramatično društvo za mnenje oziroma pogoje, pod katerimi bi to prirejalo predstave tudi v novem gledališču; ta odgovor je (četudi nedatiran) očitno starejši od že evidentiranega dopisa Deželnemu odboru z dne 19. aprila 1892 (prim. Dokumenti I, 167, original v SGM) in tudi starejši od poročila na občnem zboru po sezoni 1890—91 (priloga k Slovenski Taliji 57, Lj. 1891). Vsi ti do zdaj znani dokumenti že govore o dveh tedenskih predstavah in to v »gledališki dobi, ki traja od srede septembra ozir. od 1. oktobra pa do cvetne nedelje«, torej pol leta ali kak teden več. Tudi v poročilu o novem občnem zboru je Slovenski narod 31. maja 1892 še bolj določno zapisal, da »glede števila tedenskih predstav izposlovalo si je Dramatično društvo dva večera na teden«, kar naj bi dalo v sezoni po besedah istega poročila 60 predstav (res jih je bilo v prvem letu po dograditvi nove stavbe 50, od tega 32 dramskih in 18 opernih). Na jesenskem Gledališkem shodu, ki je bil dober teden pred otvoritvijo gledališča, pa je predstavnik odbora tudi »razjasnil, zakaj je

Dramatično društvo sklenilo igrati dvakrat na teden«. Iz vsega tega je razvidno, da je imelo društvo svojo odločitev o dveh tedenskih večerih za izredno delovno zmago — in tudi res je bila, če primerjamo številke: v zadnji sezoni na starem čitalniškem odru (1891—92) je bilo dotlej največ predstav (37), leto prej 25 v vsej sezoni in tako naprej.

Koncept našega dopisa, ki je od vseh prej omenjenih dokumentov očitno najstarejši, je v svojih predlogih še veliko skromnejši glede števila predstav, saj pravi, da »Dramatično društvo zaveže se igrati od oktobra do konca marca ter priredi v dobi teh 6 mesecev 36 gledaliških predstav«, to se pravi le malo več kakor eno na teden ali prav toliko kakor v zadnji sezoni na čitalniškem odru. Naš novi dokument je pomemben že zaradi tega, ker nam razkriva presenetljivo skromnost društva; to se očitno ni čutilo sposobno izkoristiti možnosti, ki bi ji v tistem trenutku bile na voljo. Zato je treba z dokajšnjo rezervo sprejeti formulacijo v prej navedenem časopisnem poročilu, da si je društvo »izposlovalo« dva večera na teden; veliko bolj pravilna je formulacija v našem novem dokumentu, da se društvo »zaveže igrati«. V celoti se glasi ta, bržkone nedokončani osnutek dopisa, ki ga je sestavil A. Trstenjak, takole:

Slavni deželni odbor!

Z dopisom z dne 2. marca t. l. štev. 1697. obrnil se je slavni deželni odbor kranjski do Dramatičnega društva, da zve njega mnenje glede oddaje novega deželnega gledališča, oziroma glede pogodbe, vsled katere bi Dramatično društvo prevzelo slovenske predstave v novem gledališču.

Odbor Dramatičnega društva imel je vsled rečenega dopisa sejo, v kateri je tehtno premišljeval o pogojih, po katerih bi moglo s svojim igralnim aparatom prevzeti slovenske predstave v novem gledališču, ter priporoča svoje mnenje slavnemu deželnemu odboru u blagohotno vvaževanje.

Najprvo poudariti je, da je Dramatičnemu društvu jedini namen pospeševati slovensko dramatiko, oduševljevati pisatelje za delovanje na dramskem polju, v obče kot umetnostnemu zavodu — izvrševati kulturnen poklic, in naposled, ko se okrepi z dovoljnim izvežbanim igralnim osebjem ter z dobrim repertoarjem osnovati v Ljubljani stalno slovensko gledališče.

Do tega uzvišenega cilja uzpenja se Dramatično društvo težavno in počasi, kar je v naravi razvoja slovenskega gledališča čisto upravičeno. Glavni in jedini uzrok počasnemu razvijanju je slabo gmotno stanje, v katerem se nahaja Dramatično društvo. Ono ne more angažovati novih igralcev, ker še to majhno številce svojih moči težko uzdržuje. Tudi nam je poudariti, da se slovensko gledališče ne bode moglo razviti, dokler ga ne obdari dežela z bogatejšo podporo, kakor to store druge dežele. Češka, n. p. žrtvuje čez fl 80.000.— za narodno gledališče, razmerno po svojih močeh stori tudi naj dežela Kranjska.

Dramatično društvo je torej mnenja, naj tudi dežela Kranjska stori razmerno toliko za slovensko gledališče, kolikor store druge dežele za svoja gledališča.

V novem deželnem gledališču bodo se vrstile slovenske in nemške predstave. Jedne in druge predstave imajo svoj namen, in sicer tako, da se ta namena ne dasta spojiti. Dramatično društvo tega ne prikriva, zategadelj iskreno želi, da se lože oddade posebe za slovenske in posebe za nemške predstave, z drugimi besedami, da se gledališče prepusti posebe.

Slavni deželni odbor!

Z dopisom z dne 1. marca t. l.
1897. obrnil je je slavni deželni odbor
kronjski do Dramatičnega društva, d.
zve njega sicerje glede oddaje novega
deželnega gledališča, oziroma glede
pogodbe, veld kateri bi Dramatično
društvo prevzelo slovenske predstave
v novem gledališču.

Odbor Dramatičnega društva
inca je v sled rečenega dopisa sejo, v
kateri je točno premišljeval o pogodbi,
po kateri bi smoglo s svojimi igralci
sposobnost prevzeti slovenske predstave
v novem gledališču, ter je priporočil
svoje mnenje
Slavnemu deželnemu odboru v blazno,
kajno obazovanje.

Koncept dopisa Dramatičnega društva (1891)

Iz rečenega dopisa se vidi, da želi slavni deželni odbor oddati lože Drama-
tičnemu društvu za neko ceno, torej za odkupnino; z drugimi besedami, da bi
dohodki lož pripadali deželi, ne pa društvu, katero uzdržuje slovensko gledališče.

Da Dramatično društvo ne more tega prevzeti, usojamo se dokazati z na-
slednjimi številkami.

Dramatično društvo zaveže se igrati od oktobra do konca marca ter priredi
v dobi teh 6 mesecev 36 gledaliških predstav.

Ker se omeji Dramatično društvo na toli malo večerov, potrebno je, da
ima na razpolago 16 nedelj, oziroma praznikov.

Kakor se vidi v prigibu iz našega vestno sestavljenega proračuna znašajo naši troški v novem gledališču 16.044.—
dohodkov pa je le 11.120.—
tako da ostane primanjkljaja 4.924.—
Pri tem pa je treba pomisliti, da mej dohodki so tudi dohodki vseh lož.

Uzemimo, da lože ne bi bile društvene, potem bi Dramatično društvo zadela še hujša izguba, ker je znano, da lože neso polovico dohodkov in da so posestniki lož jedini redni in zanesljivi obiskovalci gledaliških predstav, zlasti v delavnikih.

Ako bi torej Dramatično društvo moralo kupiti lože, oziroma dajati deželi ves dohodek lož, ne bi imelo društvo nobene koristi, to je prirejalo bi predstave le v to, da bi dežela od tega dobiček imela, društvo pa bi se zakopavalo v dolgove, kakor je to bilo v starem gledališču, kjer je vsed tega, ker ni imelo lož na razpolago, tako zagazilo v dolgove, da je moralo prirediti narodno subskripcijo, da se je rešilo propasti in da je moglo nadaljevati slov. predstave.

Kot smo že omenili, je pglavitna novost v tem dokumentu spoznanje, ki nikjer drugod ni tako jasno: da se je namreč Dramatično društvo v prelomnem letu 1892, ko je dobila Ljubljana novo, ponosno gledališče, namenjeno sicer tako Nemcem kakor Slovencem, sámo omejilo in ni izkoristilo priložnosti, da bi si izposlovalo več igralnih dni, za katere se je naslednja leta borilo z veliko muko in z le delnim uspehom. Razumljivo je, da je ravnalo tako spričo finančnih, personalnih in drugih omejitev, ponovila pa se je pri tem napaka iz prejšnjega desetletja: po prvi krizi v sezoni 1878-79 je moralo Dramatično društvo zaradi skrčene podpore odpustiti vse glavne igralne moči in poldrugo leto ni bilo slovenske predstave v starem gledališču, kjer si je društvo v prejšnjih letih že izposlovalo štiri dneve v mesecu; ko je v letu 1880 začelo spet prirejati predstave z novimi diletanti, se je sámo odločilo le za dve predstavi in ta omejitev ga je vezala vse do požara gledališke stavbe v letu 1887, čeprav je tista leta večkrat poskušalo svojo dejavnost razmakniti. Podobno je bilo tudi zdaj: v letih 1891—92, ko je Deželni odbor kot lastnik nove hiše na novo delil dneve, bi bilo véliko laže izvojevati vsaj ravnopravnost z nemškimi Theatervereinom, ki je še vrsto let prevladoval na odru v središču Ljubljane.

dm

Trois nouveaux documents concernant la Société dramatique

Dans le legs de l'acteur et metteur en scène Hinko Nučič, décédé en 1970 à Zagreb, se trouvèrent par hasard trois documents provenant des Archives de la Société dramatique qui dirigeait dans sa première période le théâtre slovène. Ces Archives ont été perdues et ce ne sont que des fragments qui se sont conservés. Le premier de ces trois documents est le procès verbal de l'Assemblée générale de la Société de 1869, de l'époque donc où le président était encore l'écrivain Fran Levstik qui avait pourtant déjà renoncé à toutes ses activités dans le comité. Le deuxième document date de la même année et c'est une sorte de formulaire par lequel les membres du comité étaient informés de leur élection. Le troisième document date de 1892, année où fut achevée la construction du nouvel édifice du théâtre à Ljubljana. Les représentations dans le nouvel édifice étaient données tantôt en slovène, tantôt en allemand, et ce troisième document qui est une esquisse de la lettre adressée par la Société dramatique au gouvernement parle de la lutte pour la répartition des droits dans la nouvelle maison.